

Keskustelua

PARI RAJAUSTA — KOMMENTTI OLLI PERHEENTUVALLE

kuinka tutkijan vastuu lopultakin kehitty.

Olli Haapalan teos on pieni, mutta ansiokas. Se tuo keskustelun kohteeksi selkeästi perustellen monia ongelmia, jotka ovat uuden biologian seurauksia. Vastauksista voidaan väitellä, mutta vielä tärkeämpää olisi, että uudet kysymykset nähtäisiin nykyistä kirkaammin.

Olli Järvinen

T&E:n edellisessä numerossa Olli Perheentupa kommentoi artikkeliani Marxisin rajalle! (*T&E* 1/86). Pidän kommenttia kiinnostavana, vaikkakaan en hermeneuttisen otteen läpitunkevana. Siksi pari vastakomenttia.

Artikkelissani oli kolme osaa. Ensimmäisessä osassa kävin hyvin yleisellä tasolla läpi kuusi ongelmaa, jotka on osoitettu erilaisista marxismeista erilaisissa keskusteluissa. En halunnut mennä näihin keskusteluihin sisälle, koska artikkelista muutoin helposti olisi paisunut kirjan mittainen. Kaikki kommentit eivät osuneet kaikkiin marxismeihin ja joihinkin marxismeihin ei osunut mikään niistä. Niitä yhdisti kuitenkin se, että ne kaikki parhaiten sattuivat sellaisiin marxismeihin, jotka ovat pyrkineet rakentamaan kattavan yhteiskuntateorian tai kriittisen teorian pohjautuen nimenomaan Marxin teksteihin. Esittämäni ongelmakohdat osoittavat käsittäkseni, ettei tällainen projekti ole mielekäs.

Artikkelin toisessa osassa oli tarkoitus relativoida kriittiseksi yhteiskuntateoriaksi tulkittu Marxin ekonomiakriittinen esitys. Ideana oli, että Marxin teoria ei voi olla koko kriittinen yhteiskuntateoria eikä antaa kaikkia tällaisen teorian käsitteitä. Silti ekonomiakriittikki — tavalla tai toisella tulkittuna — on otettava elementiksi kriittisen yhteiskuntateorian kehittäilyihin. Ekonomiakriittikin relativoisemiseksi ryöstöviljelin Foucault'ta.

Artikkelin kolmannessa osassa ihmeteltiin sitä mitä kriittinen teoria sitten oikein voi olla. Esitin siinä kannan, jonka mukaan ei ole syytä fiksautua kiinni yhteen kriittisen teorian muotoon, vaan kriittinen teoria olisi nähtävä *liikkeenä* frankfurtalaisen epookin teorian ja ranskalaisen dekonstruktionismien välillä.

Yritin siis artikkelissani etsiä kriittisen yhteiskuntateorian määreitä nykyisessä teoreettisessa tilanteessa. Sitä varten pyrin siivoamaan tieltä eräitä marxilaisen perinteen jättämiä pahimpia sotkuja.

Perheentuvan kommentti ei puhu tällaisista asioista mitään. Perheentuvan perusidea on, että Marxin ekonomiakriittikkiä olisi luettava Ri-

cardon teorian kritiikinä ja ekonomiakriittikin pätevyysalue olisi myöskin määritettävä tästä lähtien. Hän ennakoiki tällaisen tulkinnan tuloksia ja testaa tulkintaa artikkelissani esitettyihin marxisiin ongelmakohtiin. Ei ole varsinainen yllätys, että tulkinta kestää.

Perheentuvan perusidea on mielestäni hedelmällinen. Marxin tulkinta Ricardon teorian kritiikkona tuottaa varmasti kiinnostavia tuloksia — kuten on tuottanut Marxin tulkinta Hegelin ideamystiikan kritiikkona (Hänninen 1981, 17—162) ja Marxin tulkinta sen luonnonoikeudellisen kapitalismin legitimaatiotavan kritiikkona, jonka Marx attribuoi Lockelle ja Smithille (Gronow 1986, 165—225). Samalla se täydentää kuvaamme ”kypsästä Marxista”. Puuttumaan jää oikeastaan enää vain Marxin tulkinta utopistisocialismin kritiikkona. Tällaiset tulkinnot ovat aina tarkkoja teoriakriittisiä tutkimuksia, joihin ryhdyttäessä on jo ennalta selvää, että tarkasteltavana oleva teoria ei tematisoi koko yhteiskunnallista todellisuutta vaan esittää erään tai eräiden yhteiskunnallisesti merkittävien teoreettisten fiksaatioiden (tai ajatusmuotojen, jos niin halutaan) kritiikin. Ne eivät pyrikään tekemään marxismista ”johtotiedettä” tai kattavaa yhteiskuntateoriaa — ja siksi juuri ne ovat Marx-tulkintoja, jotka edelleen kiinnostavat myös niitä kriittisiä teoreetikoita, jotka nykyisin pääasiassa liikkuvat alueilla, joille marxilainen käsitteistö ei yllä.

Kommenteissaan Perheentupa ei vielä eksplikoi omaa Marx-tulkintaansa kovinkaan pitkälle. Tällainen eksplikointi näyttäisi kuitenkin olevan sellaisen Marx-keskustelun ehto, jossa keskustelijat eivät puhuisi toistensa ohi. Jään siis kiinnostuneena odottamaan.

Risto Heiskala

Tieteellinen elämä

Kirjallisuus

- Gronow, Jukka (1986): *On the Formation of Marxism*. Karl Kautsky's Theory of Capitalism, the Marxism of Second International and Karl Marx's Critique of Political Economy. Commentationes Scientiarum Socialium 33. Finnish Society of Sciences and Letters. Helsinki.
- Heiskala, Risto (1986): Marxisin rajalle! *Tiede & Edistys* vol. 11, 1986:1.
- Hänninen, Sakari (1981): *Aika, paikka, politiikka*. Marxilaisen valtioteorian konstituutiosta ja metodista. Tutkijaliiton julkaisusarja 17. Kirjapaino-osakeyhtiö Kaleva. Oulu.
- Perheentupa, Olli (1986): Rajat "marxismille"! — kommentteja Risto Heiskalalle. *Tiede & Edistys* vol. 11. 1986:3.

INTERNATIONALE Gesellschaft für Dialektische Philosophie, Societas Hegeliana eli se Hegel-seura, jonka ansiokkaana primus motorina Suomessa toimii professori Juha Manninen, järjestää 3.—7. toukokuuta 1988 Pariisissa suuren kansainvälisen kongressin Ranskan valtakunnan 200-vuotispäivien merkeissä. Kongressiin lasketaan saapuvan 350 osanottajaa. Kongressin keskeiset esitelmät tullaan julkaisemaan seuran toimesta 1989. Tämän suurtapahtuman teemoihin kuuluvat alustavasti kutsukirjeen mukaan:

— Natur, Entwicklung, Geschichte, Fortschritt, Erkenntnis, Sprache, Wissenschaft, Philosophie, Recht, Staat, Politik . . .

— Rousseau, Encyclopédie, Traditionen des Rationalismus, Materialismus, Sensualismus, klassische deutsche Philosophie, Destutt de Tracy, Cabanis, Idéologie, Saint-Simon, Fourier, Babeuf, wissenschaftliche Institutionen, Einfluss der Ideen der französischen Revolution in anderen Ländern, Philosophie und Wissenschaften . . .

Kiinnostuneiden on syytä ottaa pikainen yhteys prof. Juha Manniseen Oulun yliopiston historian laitokselle.

PROFESSORI, Tilastokeskuksen pääjohtaja, O. E. Niitamo täytti 23.11.1986 60 vuotta. Niitamo on yksi 60- ja 70-lukujen suurista keskustelijoista, monipuolinen talous- ja tilastomies, joka ensimmäisenä Suomessa laskeskeli koulutuksen osuutta tuottavuuden kasvusta ja sittemmin puuhaili niin hyvinvoinnin kuin sosiaali-indikaattoreiden kuin tulevaisuudentutkimuksenkin kanssa. Niitamon jutut olivat usein ns. revolverijuttuja, nopeasti tehtyjä, täynnä ideoita, usein melkein päpelkästään ranskalaisia viivoja. Mutta samanlainen on mies itsekin, aina ideoita ja tarinoita hersyvää.

Helsingin yliopisto menetti Niitamossa loistavan opettajan, jonka puute näkyy taloustieteellisen tutkimuksen pahanlaisena umpioitumisena ja yhteyksien puutteena. Toisaalta Tilastokeskus, melkoisen jäykkä valtion virasto, saa olla tyytyväinen

siitä, että sillä on Niitamon kaltainen epämuodollinen "teknokraatti" johtajanaan.

Nykyisin yhä enemmän yleistyneen tavan mukaan myös Olli Niitamo on saanut syntymäpäivänsä kunniaksi juhlakirjan, *Taulukoinnista tietoyhteiskuntaan*, jossa kirjoittajina on joukko kotimaisia ja ulkomaisia tilasto- ja talousmiehiä. Kirja onkin niin kuivakan arvovaltainen, ettei se ehkä aivan täysin vastaa Niitamon kokovartalokuvaa tutkijana. Kuulemma yksi kirjan kirjoittajista — tunnettu elämäntapa-tutkija — olikin tarjonnut ranskankielistä kirjoitusta kirjaan (Ollin ranskankielentaitohan on tunnettu), mutta toimituskunta oli sen hylännyt. Mikäli huhu pitää paikkansa, niin tapaus on valitettava: juuri sellaisia väriläiskä Olli on itsekin aina toiminnassaan suosinut.

Tiede & Edistys onnittelee päivänsankaria lämpimästi ja toivoo voivansa vielä joskus julkaista hänen revolverijuttujaan.

ALBRECHT WELLMER piti kesäkuun alussa Jyväskylässä iltapäiväseminaarin modernista ja postmodernista. Tämä konstanzilainen, tätä nykyä New School of Social Researchissa opettava filosofi on hiljattain julkaissut teokset *Zur Dialektik von Moderne und Postmoderne* ja *Ethik und Dialog*, jotka jo kertovat hänen "rationaalisesta" ja "järkevistä" postmodernismistaan. Muutuo postmodernismi siis kiveksi kun Wellmer tarttii siihen? Ei sentään. Postmoderni ei Wellmerille ole elämänasenne, joka vapauttaa meidät huolenkantamisesta, se ei ole pettymyksistä ja angsteista vapauttava liike, se ei houkuttele meitä vapautumaan kompleksisesta maailmasta eikä se lupaa vapautusta itsestämme. Seminaarissa kävi selvästi ilmi että postmoderni on Wellmerille "vain" siirtymävaiheen konstellatio, joka panee meidät reflektoimaan modernia tietoisuutta, ihmiskulttuurin historisiteettia, totalisoivaa teknistä rationaliteettia, "second modernityä" eli lyhyesti rationaliteetin statuksen muutosta. Kenelle "rationaalinen" ja "järkävä" keskustelu postmodernismista on "mielekästä", kenelle se on on-